

УДК 378.147:81'243

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.1.12>**Л. А. ПИЛИПЮК***кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри іноземної та української філології,**Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна**Електронна пошта: lara.doc.18@gmail.com**<http://orcid.org/0000-0001-4270-33436>*

ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Професійне самовдосконалення стає невід'ємною складовою молодого фахівця в сучасних умовах і призводить до підвищення його конкурентоспроможності на ринку праці. Термін «професійно орієнтоване навчання» використовується для визначення процесу викладання іноземної мови в технічному ЗВО. Даний процес спрямований на опрацювання фахової літератури, опанування професійної лексики і термінології, а також на комунікацію в галузі професійної діяльності. Засвоєння студентами професійної термінології, її активізація у сфері фахової комунікації, відбувається шляхом використання проблемних питань і завдань, дискусій, тестових завдань тощо. Завдання кожного викладача дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» ретельно відбирати тексти для студентів. Вони є мотивуючим фактором, оскільки вони пропонують цікаву, тематичну та різноманітну інформацію стосовно майбутньої професійної діяльності. Для студентів ці тексти є «ключем» для розуміння іншомовного середовища, способів мислення, особливостей комунікативної поведінки потенційних зарубіжних партнерів. Післятекстові вправи повинні ставити певну мету – засвоїти, опанувати, сформулювати певні механізми. Важливим є зміст вправи, тобто те, що потрібно засвоїти і навчальні дії для вирішення навчально-комунікативного завдання, здійснення контролю і самоконтролю. До комплексу вправ варто віднести розуміння і вживання лексичних одиниць професійного словника. Різноманітні лексичні вправи допомагають закріпити й активізувати отримані знання. Поступове ускладнення завдань та їх варіація сприяють розвитку логічного мислення у студентів. Система вправ для вивчення лексики професійного спрямування може слугувати у подальших дослідженнях особливостей комунікативної компетентності.

Ключові слова: проблеми навчання, професійні вміння, професійно орієнтовані завдання, професійно орієнтований підхід, рефлексивне мислення, професійна компетентність.

Постановка проблеми. Актуальність статті визначена інтересом до проблеми професійно орієнтованого навчання, що спрямоване на розвиток умінь самостійно формувати та застосовувати на практиці свої знання про професійну сферу іноземною мовою. Професійно орієнтовані завдання і засоби їх реалізації все частіше привертають увагу лінгвістів і стають об'єктом вивчення на лексико-граматичному рівні.

Мета статті – визначити сучасні тенденції професійно орієнтованого навчання іноземної мови студентів технічних спеціальностей, запропонувати організаційні та дидактичні форми навчальної діяльності.

Мета дослідження полягає у розробці критеріїв та показників сформованості іншомовної професійно-комунікативної компетентності та визначенні рівня сформованості досліджуваної компетентності у випускників ВНЗ.

Практичне значення одержаних результатів полягає у необхідності модернізації змісту

та організації вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням, систематизації засобів, спрямованих на формування та розвиток комунікативних навичок, що сприяють ефективному іншомовному професійно орієнтованому спілкуванню.

Виклад основного матеріалу. Термін «професійно орієнтоване навчання» використовується для визначення процесу викладання іноземної мови в технічному ЗВО. Даний процес спрямований на опрацювання фахової літератури, опанування професійної лексики і термінології, а також на комунікацію в галузі професійної діяльності. У галузі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням досягнуто значних успіхів. Про це свідчать дослідження Л. В. Гайдукової, С. П. Кожушко, О. Б. Тарнопольського, які акцентували свою увагу на вивченні професійно орієнтованої іноземної мови з метою подальшого використання у професійній діяльності.

Професійно орієнтоване навчання як двосторонній процес передбачає діяльність обох учасників: викладача, який надає фахові знання та формує професійні навички й уміння, а також способи пізнавальної діяльності та студента, який набуває фахових знань та оволодіває професійними навичками й уміннями. Значна кількість іншомовної інформації, її доступність підвищує вимоги до професійної майстерності викладача: бути спеціалістом у галузі й орієнтуватися в проблемах, які розглядаються в процесі викладання професійно орієнтованої іноземної мови.

Завдання викладача навчити студентів працювати з автентичним іншомовним текстом професійної галузі; адаптувати, інтерпретувати складний іншомовний текст; виділяти в іншомовному тексті основну інформацію і передавати її іноземною мовою; виділяти ключові слова і терміни; виконувати зворотний переклад. Завдання студентів здійснювати самоаналіз та самооцінку. Варто зазначити, що лексико-граматичний матеріал, необхідний для розвитку мовленнєвих умінь, повинен сприяти професійному росту студентів. Для самостійної роботи виділяється у два рази більше годин, ніж для практичних занять.

Щоб правильно сформувавши лексичну компетенцію, викладачу потрібно грамотно відбирати фахову лексику за наступними критеріями: професійна спрямованість; адекватність навчального матеріалу цілям навчання; практична необхідність; тематичність. Відібрані лексичні одиниці повинні надавати студентам можливість виконувати навчальні завдання (читати та обговорювати автентичні спеціальні тексти, готувати доповіді й виступати на студентських наукових конференціях тощо). Тренувальні вправи на закріплення лексики є найбільш ефективними засобом при вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням, мають комунікативну спрямованість, відповідають рівню знань студентів, їх практичним потребам.

Студент може добре знати свою майбутню спеціальність, але недостатньо володіти іноземною мовою, тому слід створювати необхідні умови для підвищення рівня володіння мовою. Головна роль у цьому процесі відводиться викладачу, який має застосовувати у навчаль-

ному процесі цікавий, різноманітний лексико-граматичний матеріал відповідно до спеціалізації студентів.

Основні труднощі, які виникають у студентів 1-го курсу при вивченні дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням», представлені у наступній класифікації:

Професійні: професійна лексика перебуває фактично в початковій стадії формування, знання окремих термінів, які не є системою понять.

Психологічні: низька мотивація до вивчення іноземної мови; залежність від допоміжних засобів при перекладі з рідної мови на іноземну та навпаки.

Мовні: відсутність володіння граматичною системою іноземної мови; проблема розуміння основного змісту прочитаного, виділення істотних моментів; відсутнє розуміння прикладного характеру іноземної мови у професійній діяльності.

Вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» триває при модульному навчанні один рік. Зміст навчання включає сукупність виконання студентами наступних завдань, які об'єднані в комплекс. Одним із них є КППЗ за обраною темою іноземною мовою про найважливіші події у професійній сфері. Робота з іншомовним текстом за професійним спрямуванням у рамках індивідуального завдання передбачає самостійний вибір тексту (обсяг п'ять сторінок, формат А4). Звіт про прочитаний текст здійснюється індивідуально, при цьому викладач оцінює техніку читання, переклад фрагмента з аркуша, знання професійної лексики. Завдання допомагають студентам розширити термінологічний словник, опрацювати та поглибити розуміння фахових термінів. Л. В. Вікторова зазначає, що ефективність цього процесу залежить від таких складових: відбір термінів, систематизація термінів і переклад чи дефініції, які подано в довідковій літературі [Вікторова : 35-43]. Засвоєння студентами професійної термінології, її активізація у сфері фахової комунікації, може відбуватися шляхом використання проблемних питань і завдань, дискусій, тестових завдань тощо.

Завдання кожного викладача дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» ретельно відбирати тексти для студентів, оскільки вони є мотивуючим фактором і слу-

жать ключем для розуміння іншомовного середовища, способів мислення. Слід погодитися із думкою Л. М. Ковалю, який зазначає, що такий підхід до вивчення іноземної мови передбачає розвиток різних мовленнєвих компетенцій, такі як: читання та робота із лексику/граматикою; стимулювання дискусії з питань, які висвітлюються в текстах/статтях [Коваль : 318–321]. Саме дискусія передбачає активізацію лексичного та термінологічного словника у процесі розвитку критичного мислення, бачення предмету обговорення, висловлювання власної думки щодо проблеми.

Не менш важливим завданням є виконання вправ. Лексичні вправи можна класифікувати з багатьох точок зору, а саме за видами мовленнєвої діяльності; за стадіями розвитку лексичних навичок; за спрямованістю вправ на створення певного виду зв'язку тощо. Управа повинна ставити певну мету – засвоїти, опанувати, сформулювати певні механізми контролю і самоконтролю.

За допомогою спеціально розроблених вправ встановлюється стійкий рефлексивний зв'язок між зоровим образом та його словесним визначенням, що сприяє природньому запам'ятовуванню іноземних слів. Коли такий зв'язок встановлено, то процес запам'ятовування іншомовних термінів стає більш цікавим та стимулює подальше вивчення іноземної мови.

До комплексу вправ варто віднести розуміння і вживання лексичних одиниць професійного словника і можливості переходу від письмової комунікації до усної. Здобувачам технічних спеціальностей ЗВО пропонуються наступні вправи: підберіть визначення до нових слів зі списку (завдання на співвіднесення (matching)); вставте пропущені слова; закінчить пропозиції, використовуючи слова і словосполученнями з активного словника; приберіть зайве слово з ланцюжка слів (odd one out); виберіть один правильний варіант перекладу слова (словосполучення) з трьох запропонованих; заповніть таблицю необхідною лексику на основі інформації з тексту; розподіліть виділені слова в тексті по частинах мови, як показано в моделі, утворіть відсутні частини мови самостійно; зіставте картинку з графічним описом; підберіть синоніми / антоніми і ін.

До другого комплексу повинні входити умовно-комунікативні вправи, які спрямовані на тренування мовного і мовленнєвого матеріалу в умовах комунікації. Прикладами комплексу вправ можуть виступати: складіть діалог за зразком, звертаючи увагу на активну лексику заняття; поставте репліки діалогу в правильному порядку (unjumbling); доповніть речення інформацією із тексту.

Третій комплекс вправ вміщує комунікативні вправи. Вони спрямовані на контроль і вдосконалення комунікативних навичок здобувачів, а також на розвиток умінь використання вивчених мовних форм і зразків у різних ситуаціях спілкування. Ці вправи дають можливість здобувачам продемонструвати рівень володіння іноземною мовою: обговорити в парі питання на запропоновану тему, зробити висновки, висловити свою думку; підготувати інформацію з досліджуваного питання професійного спрямування із залученням додаткових джерел; представити вивчений матеріал у вигляді презентації, тощо.

Вибір системи вправ для відпрацювання усіх видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання, письма) залежить від рівня володіння іноземною мовою студентами. Кількість тих чи інших видів вправ визначається викладачем, оскільки тільки він може визначити темп, складність і необхідність більш ретельного відпрацювання видів мовленнєвої діяльності всередині конкретної групи студентів. Поступове ускладнення завдань та їх варіація сприяють розвитку в студентів логічного мислення.

Очевидно, що вдало підібраний оригінальний текст виховує культуру термінологічного спілкування студентів, розширює їхню професійно орієнтовану ерудицію. На початковому етапі вивчення англійської мови професійного спрямування студенти більш зацікавлені та продуктивно опрацьовують термінологію сучасних текстів науково-популярного стилю, періодичних видань за фахом. Надалі можливе самостійне опрацювання термінології з неадаптованих автентичних текстів наукового стилю. Таким чином, студент не лише отримує певну суму знань та навичок, але й навчиться самостійно й оперативно використовувати отриману інформацію у повсякденній діяльності. Завдяки ефективному засвоєнню тер-

мінології можна досягти позитивного результату, показати і проявити себе, розкрити свій фаховий і мовленнєвий потенціал.

Висновки. Отже, професійно орієнтоване навчання полягає у прагненні студентів технічних ЗВО оволодіти іноземною мовою як засо-

бом отримання спеціальної інформації з фахового предмета. Особливості розглянутих нами вправ можуть враховуватись при проведенні аудиторних занять та у самостійній роботі для подальшого вдосконалення фахового та мовленнєвого потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ: [Монографія]. Київ: Інкос, 2007. 315 с.
2. Вікторова Л. В. Діагностика сформованості іншомовної професійно-комунікативної компетентності. *Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Сер. : Педагогічні та історичні науки.* 2013. Вип. 113. С. 35–43.
3. Гришкова Р. О. Міжпредметна координація у навчанні професійно спрямованої англійської мови та фахових дисциплін. *Наукові праці: Науково-методичний журнал. Педагогічні науки.* 2007. Вип. 58. С. 149–154.
4. Коваль Л. М. Формування у студентів немовних вищих навчальних закладів англійської професійно орієнтованої мовної компетенції. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2010. № 20.4. С. 318–321.
5. Степаненко Є. І., Зеліковська О. О. Смарт-технології при викладанні іноземної мови у професійній сфері. *Науковий вісник НУБіП України. Серія «Філологія».* Київ. 2017. № 263. С. 186–193.
6. Тарнопольський О. Б., Корнева З. М. Аспектний підхід до навчання англійської мови для спеціальних цілей у немовних ВНЗ. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна.* 2011. № 18. С. 231–239.
7. Чередніченко Г. А., Вікторова Л. В., Шапран Л. Ю., Куниця Л. І. Навчання професійного іншомовного спілкування студентів: Монографія [Текст] / Г. А. Чередніченко, Л. В. Вікторова, Л. Ю. Шапран, Л. І. Куниця. – Київ: Інкос-Видавництво. 2013. 464 с.

REFERENCES

1. Barabanova, G. V. (2007) *Metodyka navchannia profesiino-orientovanoho chytannia v nemovnomu VNZ* [Methodology for teaching professionally oriented reading in non-linguistic high school]. Kyiv: Inkos. [in Ukrainian].
 2. Viktorova, L. V. (2013) *Diahnostyka sformovanosti inshomovnoi profesiino-komunikatyvnoi kompetentnosti*. [Diagnostics of formation of foreign-language professional and communicative competence]. *Pedahohichni nauky*, no. 113, pp. 35–43.
 3. Gryshkova, R. O. (2007) *Mizhpredmetna koordynatsiia u navchanni profesiino spriamovanoi anhliiskoi movy ta fakhovykh dystsyplin*. [Intersectional coordination in teaching professionally directed English and professional disciplines]. *Pedahohichni nauky*, no. 58, pp. 149–154.
 4. Koval, L. M. (2010) *Formuvannia u studentiv nemovnykh vyshchyykh navchalnykh zakladiv anhломovnoi profesiino orientovanoi movnoi kompetentsii*. [Formation of English-speaking professionally oriented language competence among students of infant higher educational institutions]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 20.4, 318–321 [in Ukrainian].
 5. Stepanenko, E.I., & Zelikovska, E.A. (2017). *Smart-tekhnologii pry vykladanni inozemnoi movy u profesiinii sferi*. [Smart technologies in the foreign language for specific purposes teaching]. *Naukovyi visnyk NUBiP Ukrainy. Seriiia «Filolohiia»*, 263, 186–193 [in Ukrainian].
 6. Tarnopolsky, O. B., & Kornieva, Z. M. (2011) *Aspektnyi pidkhid do navchannia anhliiskoi movy dlia spetsialnykh tsilei u nemovnykh VNZ*. [Aspect approach to learning English for special purposes in non-linguistic universities]. *Bulletin of KhNU*, 18. 231–239 [in Ukrainian].
 7. Cherednichenko, G. A., Viktorova, L. V., Shapran, L. Yu., & Kunutsa L. I. (2013) *Navchannia profesiinoho inshomovnoho spilkuvannia studentiv* [Teaching students professional foreign language communication]. Kyiv: Inkos [in Ukrainian].
-

L. A. PYLYPIUK

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign and Ukrainian Philology,
Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine
E-mail: lara.doc.18@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-4270-33436>*

PROFESSIONALLY ORIENTED TASKS AS A MEANS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES

The article deals with professional self-improvement a young specialist and increasing his competitiveness in the labor market in modern conditions. The term “professionally oriented learning” is used to define the process of teaching a foreign language in a technical institution of higher education. This process is aimed at the study of professional literature, mastering professional vocabulary and terminology, as well as communication in the field of professional activity. Students learn professional terminology, activate it in the field of professional communication. This is due to the use of problematic issues and tasks, business games, discussions, terminological dictation, test tasks, etc. The task of each teacher of the discipline “Foreign language for professional purposes” is to carefully select texts for students. They are a motivating factor because they offer interesting, thematic and diverse information about future professional activities. For students, texts are the “key” for understanding the foreign language environment, ways of thinking, features of communicative behavior of potential foreign partners. The exercise should set a certain main goal – to learn, master, form certain mechanisms. The content of the exercise is an important component, that is, what you need to learn and training actions to solve the educational and communicative problem, control and self-control. Understanding and using lexical units of a professional dictionary should be attributed to a set of exercises. Various lexical exercises help to consolidate and activate the acquired knowledge. The gradual complication of tasks and their variation contribute to the development of logical thinking among students. The system of exercises for studying vocabulary of professional direction can serve as a feature of communicative competence in further research.

Key words: learning problems, professional skills, professionally oriented tasks, professionally oriented approach, reflexive thinking, professional competence.